

SZARVASGOMBA, MINT ERDEI MELLÉKTERMÉK AZ ALFÖLDÖN

Nagy Zsófia

NEFAG Zrt. 5000 Szolnok József Attila út 34.

Amikor erdei mellékterméket említünk, keveseknek jut eszébe a szarvasgomba (1.ábra). Napjaink egyre nagyobb jelentőséggel bíró erdei terméke.

Már az ókori rómaiak és görögök is említést tesznek a szarvasgombáról. Legkorábbi utalások kr.e. 300-ból

valók. A korai középkorban használata visszaszorult (a Sátán eledeleként azonosították). Az 1300-as évektől kezdődően fogyasztása ismét nagyobb teret kapott főként a francia királyi udvarban. Az első mesterséges ültetvényeket az 1810-es években hozták létre.

A Kárpát-medence vidékén az első utalásokat 1600-as évekből találhatjuk. Majd az 1700-as évekből konkrét feljegyzések vannak, hogy a Felvidékről a bécsi piacra több 100 q fehér szarvasgombát vittek eladásra évente.

Az 1800-as évektől kezdődően szakirodalomban is megjelenik a szarvasgomba, illetve termesztése. Néhány a teljesség igénye nélkül Pák Dénes: Vadászattudomány (1829), Székely Mihály (1882)

(2.ábra), Szöts Károly (1905), Hollós László: Magyarország földalatti gombái és szarvasgombaféléi (1911). Ez utóbbi azóta is egyedülálló gyűjteményes-könyv. Szemere László (3.ábra) Bakonyban ültetvényt létesít 1957-ben, melyet később elhanyagolnak. 1982-ben Makarész Lajos, Bratek Zoltán és munkatársai kísérleti ültetvény-hálózatot létesítenek és a termőhelyeket térképeznek fel.

Magyarországon szarvasgomba-ültetvényt Berecz Béla és Ulrich József létesített az elmúlt évek alatt, melyek termőre fordulása már megkezdődött.

Szarvasgomba fajok:

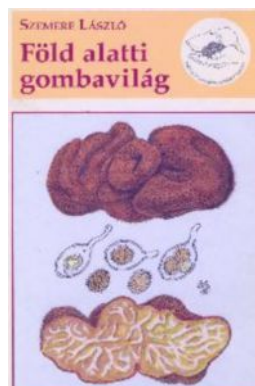
Nyári szarvasgomba (4. ábra) (*Tuber aestivum*): Perídiuma szemölcsös barnás-fekete, a gléba barnásvörös fehér erekkel. Illata átható, erőteljes. Termésideje június közepétől február végéig tart. Fontosabb gazdanövényei a KST, KTT, MoT, CS, GY, B, FF, MO, TMO, H. Európában elterjedt faj, a Kárpát-medence legjelentősebb szarvasgombája.

1. ábra

2. ábra

3. ábra

4. ábra: *Tuber aestivum*

Változatként, néhol külön fajként tartják számon a **burgundi szarvasgombát** (5.ábra) (*Tuber uncinatum*), mely illatában és őszi-téli megjelenésével eltér a nyári szarvasgombától.

5. ábra: *Tuber uncinatum*

Téli szarvasgomba (6.ábra) (*Tuber brumale*): Perídiuma szemölcsös fekete, a gléba szürke fehér erekkel. Fontosabb gazdanövényei a tölgyek, gyertyán, feketefenyő, mogyoró, hárs. Termésideje november közepétől február végéig tart.

6. ábra: *Tuber brumale*

Nagyspórás szarvasgomba (7.ábra) (*Tuber macrosporum*): Perídiuma szinte sima vöröses-fekete, a gléba barnás színű finom mintájú fehéres erezettel. Fontosabb gazdanövényei a tölgyek, nyár, hárs, komlógyertyán. Termésideje augusztus elejétől december végéig tart.

7. ábra: *Tuber macrosporum*

Fodrosbélű szarvasgomba (8.ábra) (*Tuber mesentericum*): Perídiuma fekete, a gléba barna fehér erezettel sűrűn átszótt. Illata „kátrányszagú”, korábban így hívták. Fontosabb gazdanövényei a tölgyek, gyertyán, feketefenyő, hárs. Termésideje augusztus elejétől december végéig tart.

8. ábra: *Tuber mesentericum*

Francia szarvasgomba (9.ábra) (*Tuber melanosporum*): Perídiuma fekete, a gléba fekete fehér erezettel sűrűn átszótt. Illata erőteljes. Termésideje november közepétől március közepéig tart. Földközi-tenger környékén elterjedt. Egyik legdrágább és legkeresettebb faj.

9. ábra: *Tuber melanosporum*

Fehér szarvasgomba (10.ábra) (*Choioomyces meandiformis*): Perídiuma sima sárgásfehér, a gléba sárgás színű, márványozott. Fontosabb gazdanövényei a lucfenyő, jegenyefenyő, kocsánytalan tölgy, bükk, mogyoró, fűz, nyár. Termésideje június közepétől november végéig tart. Savanyú talajok szarvasgombája.

10. ábra: *Choioomyces meandiformis*

Isztriai szarvasgomba (11.ábra) (*Tuber magnatum*): Perídiuma sima sárga, a gléba halványbarna fehér erekkel sűrűn átszőtt. Illata erős, intenzív. Legfontosabb gazdanövényei a kocsányos tölgy, fehérnyár. Termésideje október közepétől december végéig tart. Előfordulása tőlünk délebbre található. Egyik legdrágább, legkeresettebb faj.

11. ábra: *Tuber magnatum*

Homoki szarvasgomba (12.ábra) (*Mattiolomyces terfezioides*, syn.: *Terfezia terfezioides*): Perídiuma sima fehér, glébája is fehér. Termésideje augusztus elejétől november végéig tart. Gazdanövénye a fehér akác. Igazi hungarikum. Egyedülállóan édes gomba. A cukrárszipar kezdi felfedezni.

5. ábra :*Mattiolomyces terfezioides*, syn.: *Terfezia terfezioides*

Késői szarvasgomba (13.ábra) (*Tuber brochii*): Perídiuma sima sárgás-barnás, glébája sárgás színű. Illata erős. Termésideje január elejétől – április közepéig tart. Olaszországban kedvelt gomba.

6. ábra: *Tuber brochii*

Honnan lehet tudni, hogy egy erdőben található szarvasgomba? Azt hiszem senki se lepődik meg, ha azt mondom szinte sehonnan. A szakavatott szemnek sokat mond a faállomány és az aljnövényzet, de teljes bizonyosságot csak gyűjtési próba után nyerhetünk.

7. ábra:

A gyűjtés a régi időkben a vadak megfigyelésével (vaddisznótúrás), szarvasgomba-légy rajzásának megfigyelésével, illatról, mezítlábas tapogatózással történt, avagy betanított kutyával, disznóval, medvével. Ma már gombász körökben a kutyás gyűjtés az elfogadott. Ez az igazán természetkímélő módszer, ugyanis a termőtalajt, gombafonalakat nem károsítják kapálással, gereblyézéssel és jól betanított kutya csak az érett gombát jelzi. (14. és 15.ábra)

8. ábra

A Jászság értékes szarvasgomba lelőhely Magyarországon. Főként nyári- és kisebb mennyiségben téli szarvasgombát lehet találni (16.ábra). Az itt kialakult talajok alkalmasak a szarvasgomba tenyésztésére, így szinte az összes tölgyes erdőben megtalálható. Az állami kezelésű erdők közül négy nagy frekvenciát tömb van. Az egyik egy 13-14 éves mesterséges tölgyes mely az elmúlt években kezdett teremni. Óvatos becslések szerint akár 20 mázsa gombát is megterem egy évben. Itt találták

16. ábra

Magyarországon legnagyobb nyári szarvasgombáit (80 és 72dkg). A másik tömb, mely kiemelt figyelmet érdemel egy 54 éves, 164 ha-os bekerített erdő (17.ábra). Ezt két éve gyűjtjük rendszeresen; a termésmennyiség 3-5 mázsa évente, melyet nem is tervezünk emelni a termőhely pihentetése, regenerálódása céljából. Sajnos a környéken gyakran kapáló-gereblyező módszerekkel gyűjtenek. Az elmúlt három évben több-kevesebb sikerrel próbáljuk ezt a természetkárosítást visszaszorítani. Ezen okból kifolyólag is vezettük be

17. ábra

a gyűjtési engedély kiadásának formáját. (Bárki válthat engedélyt térítés ellenében, ha aláírásával igazolja, az elvárásainknak megfelelően gyűjt. Ellentétes esetben az engedély kiadását megtagadjuk 3 évre és feljelentést teszünk ellene.) A bekerített erdőtömbben található egy 6 ha-os vadföld, melyen kísérleti céllal ültetvényt létesítünk az öntözés lehetőségével (18.ábra). Az ültetvény fafajai hazai kocsányos tölgy, cser és közönséges mogyoró, illetve olasz szaporítóanyagból molyhos tölgy, cser, kislevelű hárs és komlógyertyán. Kísérletet folytatunk természetes mikorrhizálásra is. Az egy éves szabadgyökerű csemeték mikrobiológiai, illetve mikorrhiza-vizsgálata folyamatban van. Az alkalmazott fafajok KST, CS, MO, MoT, KTT.

9. ábra

Ezen erdőtömb rendeltetése gazdasági *faanyagtermelő*. A szarvasgomba jelenléte és megőrzése érdekében a rendeltetését az új erdőtörvény adta lehetőségeket kihasználva szeretnénk megváltoztatni *föld alatti gomba termelőre*. Ez az állomány kezelésében adna több lehetőséget.

Irodalomjegyzék:

Bagi István – Fekete András Oszkár: A szarvasgombász mesterség (2007)

(<http://www.trufamania.com>

<http://www.szarvasgomba.hu>

<http://www.erdeszetilapok.hu>)